

Baerne

In dit nummer o.a.:

- 🏠 't Groenewoud en De Zeven Linden
- 🏠 Kees van den Brink en De Oranjeboom
- 🏠 Excursie naar Monnickendam

VAN DE VOORZITTER

Op het moment dat ik dit voorwoord schrijf, liggen de kerstdagen nog ver in het verschiet. We hebben net een heerlijke nazomer achter de rug: ik heb in ieder geval genoten van wandelingen in het Baarnse Bos en langs de Eem. En nu ligt hier alweer het laatste nummer van 2023 voor u. Weer een nummer met mooie verhalen: over 'Kees van den Brink en de kiosk bij de Oranjeboom' door Willemijn Booy en over 'de Zeven Linden' van Jaap Groeneveld. Daarnaast een verslag van onze zeer geslaagde excursie naar Monnickendam op 11 oktober jl. U kunt het komend jaar opnieuw veel moois verwachten. In 2024 is het 50 jaar geleden dat de Historische Kring Baerne werd opgericht. Dit jubileum van 50 jaar Historische Kring Baerne gaan we groots vieren. We zijn nu zo'n stevige en actieve vereniging dat er weinig kans is dat we ineens niet meer zullen bestaan. Binnen het bestuur zijn we hard aan het werk om nog beter "toekomstbestendig" te worden. We kijken naar de organisatie, hoe we meer bereikbaar kunnen zijn, de collectie toegankelijker kunnen maken en hoe we meer bekendheid kunnen krijgen. Overigens, eigenlijk bestaat de Historische Kring, met een treurige onderbreking van zes jaar, al 86 jaar, dat verhaal kunt u vinden in de Baerne van maart 2009, bij het 35-jarig bestaan. We beginnen ons jubileum met een grote Nieuwjaarsreceptie op 5 januari. Daar gaan we vertellen wat we allemaal gaan doen in ons jubileumjaar. Met als grote afsluiting in november 'De avond van de Baarnse geschiedenis', waar we ook ons jubileumboek zullen presenteren. Het wordt net zo'n prachtig leesboek met verhalen en foto's, als het boek 'Duizend jaar Baarn.'

Met ingang van volgend jaar krijgt de Baerne een ander, groter formaat. Daardoor kunnen de illustraties veel beter uit de verf komen. De kwaliteit van de verhalen blijft natuurlijk zoals u gewend bent. En daarmee wil ik toch even stilstaan bij het enorm intensieve, maar ook fascinerende werk van de redactie en de auteurs. Zij krijgen het toch elke keer weer voor elkaar om een kwartaalblad in elkaar te zetten. Misschien zijn er leden onder ons, die er over na willen denken onze redactie te komen versterken of zijn er nog meer leden die zin hebben om af en toe een verhaal te schrijven over de geschiedenis van Baarn?

Ik wens u veel leesplezier,

Petra Spigt

Nieuwjaarsreceptie

5 januari 2024 16:00-19:00

Herberg van Paulus, Stationsweg 18, Baarn

Start van het lustrumjaar. Komt allen!

INHOUD

In memoriam: Eric van der Ent	104
't Groenewoud en De Zeven Linden	105
Kees van den Brink en De Oranjeboom	116
Aanwinsten	131
Excursie naar Monnickendam	132
Colofon	134

Foto omslag: Boerderij De Zeven Linden.

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Laanstraat 91, 3713 BD Baarn | Lid Nvwi Wonen - BOG

0175 61 61 61 | info@vanberkum.nl

IN MEMORIAM ERIC VAN DER ENT

Op 11 november bereikte ons het bericht dat Eric van der Ent na een kort ziekbed volkomen onverwacht is overleden. Het is moeilijk te bevatten dat hij er niet meer is. Een week eerder was hij nog voor een bijeenkomst in onze Oudheidkamer.

Wij kennen hem natuurlijk als de initiator van 'Het Groene Graf', nu 'Het Geheugen van Baarn', een club die hij vol enthousiasme leidde, gedreven door zijn passie voor de Baarnse geschiedenis. Die website

bevat een schat aan informatie, in de loop der jaren bijeengebracht, hij wordt door velen bezocht. Bovenal kennen wij hem als een trouwe vriend van onze Historische Kring. We werkten op een aantal terreinen samen en die samenwerking werd ook steeds intensiever. We hadden ook gezamenlijke plannen voor ons jubileumjaar. Zijn steun was onvoorwaardelijk. Zijn naam zal voor altijd verbonden zijn aan de trilogie 'Vandaag is morgen alweer gisteren', de bundelingen van de verhalen die regelmatig verschenen in de Baarnsche Courant. Zo'n vriendelijke en aardige man, met een groot gevoel voor humor; zoveel gedaan voor de Baarnse geschiedenis. Wat zullen we hem missen.

'T GROENEWOUD EN DE ZEVEN LINDEN ONDERBELICHTE GESCHIEDENIS VAN TWEE VERDWENEN HUIZEN

In verband met publicatie van een artikelenserie over De Vuursche in het regionale historische tijdschrift Tussen Vecht en Eem stuitte ik op intrigerende zaken over de herberg 't Groenewoud en de hofstede De Zeven Linden. In het fotoarchief van de Historische Kring Baerne vond ik een paar afbeeldingen van de oude hoeve De Zeven Linden, waaronder een aquarel (afb. zie voorblad: P.R. Everaars, 'De Zeven Linden', 1938, aquarel (Historische Kring Baerne). Deze vormen de aanleiding om hier wat dieper op De Zeven Linden alias Het (Nieuwe) Groenewoud en op de herberg 't (Oude) Groenewoud in te gaan. Hier volgt een stukje onbekende Vuursche geschiedenis dat zich afspeelde op en rond de huidige camping De Zeven Linden.

Jaap Groeneveld

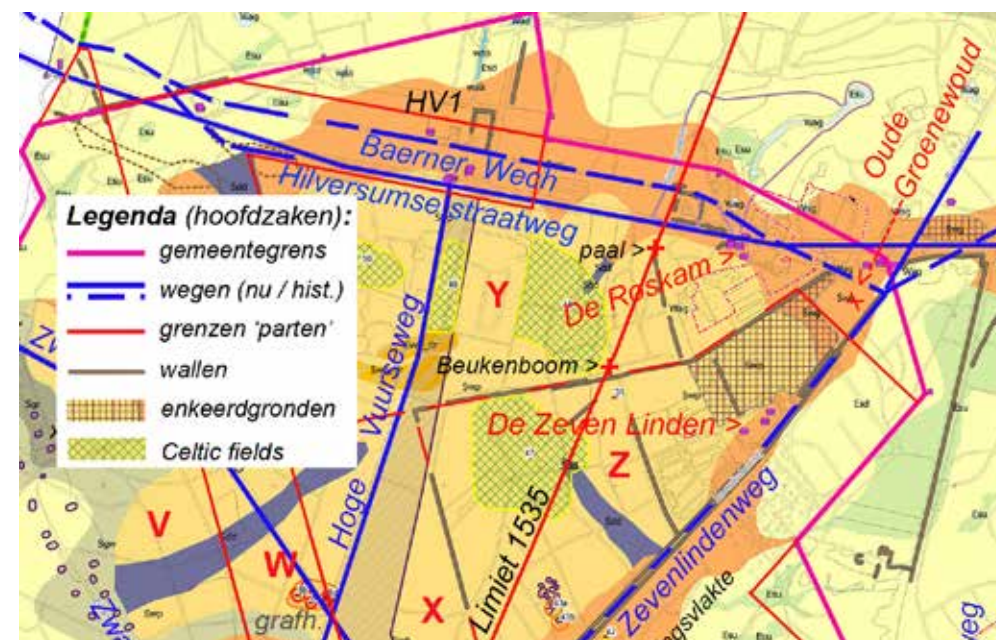
De situatie voor 1625

Toen Frederik van Drakenburg in 1359 van het

kapittel van Sint-Jan een stuk land in pacht kreeg voor 28 jaar (in 1387 omgezet in erfpacht) mocht hij er van alles doen, behalve die

grote boomen [rooien] die daar inne staan bij der Oude Hofsteede. Er zal dan ook al een nieuwe hofstede zijn geweest. En er was blijkbaar een nabijgelegen bos waar men zuinig op was. We weten er verder niets van. In het vonnis van 15 oktober 1535 met betrekking tot de vaststelling van de grens tussen Holland en het Sticht van Utrecht is sprake van een beukenboom als grenspunt, een schamele rest van dat bos. De plaats van de boom is vrij nauwkeurig vastgelegd op twee landmeterskaarten uit 1619 en is nu te lokaliseren ten noordwesten van de huidige camping (kaart 1). De eerste afbeeldingen van twee hofsteden

zien we op twee kaarten van omstreeks 1600. De ene is gedateerd 1597 (kaart 2), de andere is niet gedateerd (kaart 3), maar zeker is dat hij uit de kwarteeuwen voor of na 1600 stamt. Op kaart 2 staan twee grotere vierkantjes en een kleinere. De eerste twee zijn te beschouwen als (later zo genoemd): de hofsteden *De Roskam* (noord) en *De Zeven Linden* (zuid). Het kleine vierkantje zou een voorstelling kunnen zijn van de herberg 't *Groenewoud* bij de kruising van de Zevenlindenweg en de voormalige heerweg over De Vuursche, maar hij staat aan de noordkant van de weg in vergelijking met kaarten van latere datum. Op kaart 3 staan

Kaart 1: Fragment van een bewerkte archeologische waardenkaart van Baarn (basis RAAP-rapport 3391, bewerking auteur).

Kaart 2: Fragment 'Die Veurse Heerlijkheit, Ao 1597', noorden boven (Nationaal Archief, 4.VTH-3018). Drie rode rechthoeken, van boven naar beneden: een huis bij de kruising en de voorgangers van De Roskam en De Zeven Linden.

Kaart 3: Fragment van een schetsmatige kaart van De Vuursche, ruim omstreeks 1600, noorden rechts (Nationaal Archief, 4.VTH-3018). 'Noch Dat erve aen Dije Vuijrse' (boven) en 'Dit is dat Erve aen Dije hoge Vuijrse' niet ver van de galgenberg rechtsonder.

teksten bij de twee vierkanten, waarmee aannemelijk wordt dat de beide hofsteden zijn bedoeld: *Noch Dat erve aen Dije Vuijrse*, respectievelijk *Dit is dat Erve aen Dije hoge Vuijrse*. Het is speculeren welke *de Oude Hofsteede* uit 1359 is, maar men ontkomt niet aan de indruk dat de *Oude Hofsteede* de voorganger was van *De Roskam* door 'nog dat erf van De Vuursche'.

Op een kaart uit 1619 van Lucas Jansz Sinck c.s. zijn de betreffende hofsteden aangegeven als kleine tafereeltjes met gebouwen en bomen. Veel waarde kan men niet hechten aan de details, maar aardig is het om deze tafereeltjes af te beelden (afb. 2) en zo te zien dat de vorm van de hofsteden overeenkomt

met die op de navolgende foto's, zelfs met het luikje van de zolder en de schoorsteen in het midden (afb. 4 en 5). Er staan twee beukenbomen op de kaart waarbij de rechter als markering van de knik in de nauwkeurig getekende grenslijn dient. Op een andere versie eveneens van Sinck zelf staan de drie huizen weer klein aangegeven in een driehoek.¹

De herverdeling van De Vuursche 1625-1629

De hele Vuursche, zowel de heuvel die het oude leen van het Sint-Janskapittel omvatte, inclusief een groot deel van het huidige natuurgebied *De Stulp*, als het kleinere oude bisschopsleen dat rond Drakensteyn en Lage

Vuursche lag, werd in 1625 onderwerp van een herverdeling. De hoofdzaak is dat jhr. Ernst van Rhede *de plaetse ofte oude hoffstadt genaempt Drakesteyn ofte Werners hoffstede* met een deel van het grondgebied eromheen wilde kopen van mr. Cornelis van Vianen, advocaat aan het hof van Utrecht, en Johan Strick, kanunnik van de kerk van Oud Munster in Utrecht. Bij die koop wilde hij de heerlijke rechten verbonden aan De Vuursche, zowel van het kapittelleen als van het bisschopsleen, bezitten en verbonden houden aan *oude hoffstadt Drakesteyn*, waar overigens al vele decennia geen huis meer stond. Blijkbaar was de koop van de hele Vuursche te groot voor hem. Het grondgebied werd in zessen verdeeld, waarbij twee delen waren gecombineerd tot één derde deel. Elk deel had een hoeve of vergelijkbaar met akkers en heide. Ik heb in mijn onderzoek aannemelijk kunnen maken dat een kaart uit 1647 de weerslag geeft van die

Kaart 4: Fragment van een kaart van Romeyn de Hooghe, 1690 (Het Utrechts Archief, rode tekst door auteur). Hierop staan 't Groenewout', 'Roskam' en 'Duijts' aangegeven. Deze huizen zijn rood omcirkeld. Noorden rechts.

verdeling: Diezelfde verdeling vindt men die hele eeuw terug op navolgers van die kaart, zie daarvoor kaart 4.²

Ernst van Rhede had ervoor gezorgd dat een aantal Amsterdamse kooplieden belangstelling kreeg voor de delen van De Vuursche. Er werd om geloot terwijl natuurlijk *Warnaers hofstede* en omgeving buiten de verloting werd gehouden. Door enkele documenten uit de familiearchieven Van der Muelen (Utrecht), en Merens (Hoorn) heb ik ook aannemelijk kunnen maken wie bij de verdeling welk deel kreeg.

Deel Y met De Roskam (latere naam) ging naar mr. Cornelis van Vianen en Johan Strick. Blijkens de registratie van de verdeling in 1629 werd een huis daarop, dat bewoond werd

Afb. 2: Fragment met schetsmatige voorstellingen 'De Zeven Linden' (boven) en 'De Roskam' (onder) op een kaart van Lucas Jansz Sinck e.a. uit 1619, noorden links (Nationaal Archief, 4.VTH-2584).

door de weduwe van Meijns Jansz, ervan afscheiden, dat kreeg Ernst van Rhede. Tegelijk kreeg de uit Hoorn afkomstige Amsterdammer Adriaen van Beverwijck deel Z, met wat we later kennen als het landgoed De Zeven Linden. De sleutel tot het antwoord op de vraag wie welk deel kreeg ligt dus in verschillende documenten in de twee familiearchieven. Deze bleken ook een oud en een nieuw huis 't Groenewoud te betreffen, een hofstede en een herberg.

De familie Merens en 't Groenewoud

In 1642 overleed de Hoornse burgemeester en koopman Jan Martsz Merens (de Jonge; 1574-1642) op zijn buitenplaats Het Groene Wout.³ Hij was ook reder met twee West-Indiëvaarders, veehandelaar, landeigenaar, afgevaardigde van de VOC in Londen en hij had daarnaast vele bestuursfuncties. We moeten ons van de buitenplaats overigens geen grote voorstellingen maken in de vorm van een imposant gebouw. Het kan in beginsel een pachtboerderij zijn geweest, met een herenkamer als onderkomen voor de eigenaar. De eerste twee generaties Merens blijken een voor hun stand sobere leefstijl te hebben gehad in vergelijking met standgenoten uit die tijd.⁴

Jans eerste vrouw was Aeltje Beverwijck (ca. 1584-1607) waardoor een (familie)relatie met Adriaen (Ewoutsz.) van Beverwijck duidelijk wordt. Dit wordt bevestigd door het gegeven dat in de archivalia verwezen wordt naar ene Aeltje Merens (Beverwijck) (1605-1679)⁵, die overigens ook Aeltje Jans Meerens wordt genoemd. Door de toevoeging Beverwijck heeft het er alle schijn van dat zij een dochter is uit Jan Martsz eerste huwelijk. Jan trouwt opnieuw in 1613 met Marij van Segwaert, een

'jongedochter' uit Dordrecht, met wie hij ook kinderen krijgt.

Jan's zoon Meijndert Merens (1622-1681), ook burgemeester van Hoorn en getrouwd met Brigitta de Groot (1638-1686), was daarna de eigenaar van Het Groene Wout. Na diens overlijden droeg zijn zoon Allard als gemachtigde van de erven in 1687 het grootste deel van het bezit op De Vuursche over aan Willem van der Muelen namelijk een hofstede, huysinghe en wooning met hetgeen daer inne gebouwt, geplamt, aert [aarde-] en nagelvast is mitsgaders alle sodanige landerijen gebouwt en ongebouwt (...) (uytgesondert de huysinghe genaempt het oude Groenewout met de werff

Afb. 3: Jan Martsz. Merens (1574-1642), door Jacob Waben, 1618 (Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed).

mitsgaders geboomte en plantagie daarop staande (...). De eigenaren van de aangrenzende landgoederen, in die volgorde, van 'de heer van Drakesteyn, van de heer Hinloopen, van de erfgenamen van de domheer Van der Steen en van de gemelde heer Van der Muelen' vormen het bewijs dat het hier om het later zo genoemde landgoed De Zeven Linden gaat (deel Z).⁶

Over twee van die eigenaren moet in dit verband iets meer verteld worden. Gerard van der (den) Steen (overl. 1677), was de blind geworden kanunnik, c.q. domheer die in 1629 bij de registratie van de verdeling optrad namens het kapittel van Sint-Jan. Hij liet zijn nichten Maria (overl. 1695) en Isabella van den Steen zijn bezit op De Vuursche na. Zij verkochten in 1692 De Roskam aan Gerrit Austingh (Austinck), bakker op De Vuursche.⁷ Van der Muelen was Willem van der Muelen (1658-1719), heer van Oud-Broekhuizen, een zeer geleerd jurist aan het Hof van Utrecht, die tevens kanunnik, c.q. decaan van het kapittel van Sint-Marie was. Hij had zeggenschap verkregen over de buitenplaats De Hooge Vuursche (Kaart 1: HV1 in deel W; Duijts genoemd op kaart 4) als erfenis voor de kinderen met zijn overleden vrouw Constantia Deutz (1629-1670).⁸ Hij had waarschijnlijk al de helft van deel Y in bezit, maar deel X grensde in elk geval aan Het Groene Wout.

Cornelis Abrahamsz zien we op De Vuursche van 1665 tot 1674 lief en leed delen In 't (nieuwe) Groenewoud.⁹ Uit de wisselende toevoeging van 'nieuwe', als onderscheid van 'oude', mogen we concluderen dat het hier om de hofstede gaat die in 1687 naamloos werd verkocht en die we later terugzien als De Zeven Linden. Cornelis Abrahamsz zal destijds de pachter van die hofstede zijn geweest.

Herberg 't (Oude) Groenewout

De herberg 't Oude Groenewout blijft eigendom van Brigitta de Groot tot haar overlijden. Allard verkoopt in 1692 als gemachtigde deze herberg als Het Oude Groene Wout op heel voordelige voorwaarden aan 'de eerbare Cornelisje Jans, huysvrouw van Theunis Pieters', die in 1687 al de gebruikers (pachters) waren.¹⁰ Dat de herberg apart is verkocht is niet vreemd, want hij was van oorsprong ook los van -zeg maar- De Zeven Linden verworven. Op een of andere wijze is het huis, dat de herberg 't Oude Groenewout moet betreffen, dat bewoond werd door Meijns Jansz weduwe, van Van Rhede overgegaan naar de familie Merens, direct of indirect.

Deze herberg heeft naar mijn volle overtuiging bestaan ten zuiden van de oude weg, daar

Afb. 4: 'De Zeven Linden' binnen het carré van beuken en de voorgevel naar het zuidwesten, gefotografeerd omstreeks 1900-1910 (Historische Kring Baerne).

waar in 1832 nog een tuin in een bosperceel lag (op de plaats van een uitsparing in de enkeerdgrond op kaart 1), zoals dat ook overeenkomt met de plaats op de kaarten 4 en 5.¹¹ De tuin (achter het huis Hilversumsestraatweg 1C) is nu overwoekerd met bos. De oude weg, van voor 1816, is als pad nog steeds aanwezig. Van de oude herberg zijn helaas geen afbeeldingen bekend.

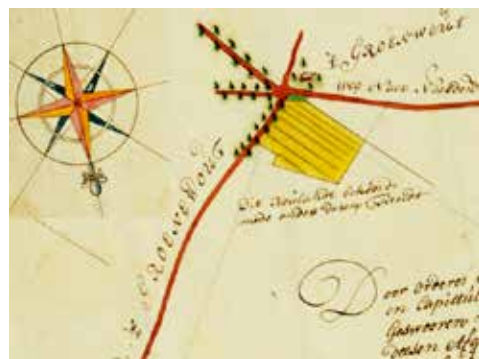
Het is niet bekend hoe de evolutie van de naamgeving is gegaan, maar deze herberg zal als 'oude' eerst de naam 't Groenewout hebben gedragen verwijzend naar bos dat hier ooit stond. Dat was niet per se op De Vuursche, want 'de weg door 't Groenewout' (kaart 5) vanuit Eemnes suggereert anders. Het is denkbaar dat Jan Martsz Merens een nieuw huis heeft gebouwd op de plaats van de hofstede erachter en deze als eigenaar van beide dezelfde naam heeft gegeven. Bijgevolg kreeg de herberg de toevoeging 'oude' en de hoeve soms de toevoeging 'nieuwe'. Maar ook voorgangers van Jan Martsz kunnen dat al hebben gedaan uitgaand van de mogelijke ouderdom van de hofstede, waarop we hierna nog komen.

Op een paar kaarten uit omstreeks 1690 zien we ook 't Groenewout bij de plaats van de herberg, wat de indruk wekt dat met het vervreemden van de hofstede de naam Het (Nieuwe) Groenewoud in onbruik is geraakt om de naam De Zeven Linden te krijgen. Linden zijn met mystiek omgeven en golden als beschermer van huizen en kerken. Van Linden is nu geen spoor meer te vinden. Er is geen aanleiding om aan te nemen dat ze daar niet zouden aanslaan want de beuken doen het daar ook goed.¹²

Jan Overeem en De Zeven Linden

Nadat het landgoed met de hoeve Het (Nieuwe) Groenewoud, alias De Zeven Linden overgenomen was door Willem van der Muelen werd het toegevoegd aan het landgoed De Hooge Vuursche met het imposante huis op de plaats van de tegenwoordige boswachterij (Duijts op kaart 4). De hoeve werd verpacht, net als daarvoor. Echter, hiervan zijn (nog) geen documenten gevonden. In de Baarnsche Courant¹³ van 13 oktober 1938 staat een artikel over De Zeven Linden op basis van een verslag van ene J. Knoppers Wzn, die omstreeks 1923 op tachtigjarige leeftijd overleed. Dit artikel houdt verband met de aanstaande sloop. Na verificatie met archiefgegevens blijkt het verhaal helaas weinig betrouwbaar, wel geeft het enig verder inzicht.

Op 10 april 1788 ging 'Rooie' Jan Overeem in Amersfoort in ondertrouw met het boeren-

Kaart 5: Fragment van een kaart 'De Barensche Veen Acker' door W.D. Roij, 1697 / 1717, noorden onder (Het Utrechts Archief). Hierop staat de herberg 't Groenewout aangegeven aan de zuidzijde van de weg naar Naarden.

Zie ook 'Weg door 't Groenewout' uit het noorden.

meisje Neeltje Hoogland en hij ging met haar op 'De zeven linden' wonen. Zij zou bij haar huwelijk, volgens de krant in 1782, vijftien jaar zijn geweest en vijftien kinderen in vijftien jaar tijd krijgen. Ze zou na het vijftiende kind gestorven zijn. De feiten zijn dat er twaalf dopelingen zijn te tellen in zeventien jaar (1-2-1789 t/m 13-7-1806). Evengoed ook heel veel, het arme mens. Ze overleed op De Vuursche op 7 december 1833 op 64-jarige leeftijd. Dan is ze dus geboren in 1768/69 en was ze bij haar huwelijk circa 19 jaar. Jan zou weduwnaar blijven en op 8 december 1847 op de boerderij overlijden, 97 jaar oud.

Zijn pacht moet begonnen zijn in de tijd dat Alida Jacoba van Bunschoten, weduwe van Jan Straalman, eigenaar was van De Hooge Vuursche (HV1 kaart 1; Duijts kaart 4) maar een pachtcontract is niet gevonden. Wel is er door uitsluiting van de andere hoeven sterke aanwijzing dat de betreffende hoeve, met inbegrip van 5 dammaat hooiland, op 1 november 1777 aan Lambertus Cornelis van Dijk (Dyk) en vervolgens op 8 december 1781 aan Pieter Over Eem werd verpacht. De laatste redde het niet want al een half jaar later, in juli 1782, werd Alida van Bunschoten gemachtigd zijn boereninventaris te verkopen om de huur op te kunnen brengen. Overigens is niet duidelijk of deze Pieter een naast familielid (broer of neef) was van Jan.

Uit het verhaal in de Baarnsche Courant blijkt verder dat 'in die tijd' Duitse 'ladderwagens' van handelaren langs kwamen, waardoor Jan op het idee kwam tevens als herbergier te fungeren voor deze handelaren. Die wagens waren de zogenaamde 'hessenwagens'. Door eerder onderzoek hiernaar kan ik mel-

den dat pas vanaf 1816 langs zijn boerderij hessenwagens kwamen, want ze werden in 1816 verbannen van de nieuwe Straatweg van Naarden op Amersfoort over Eemnes en Soestdijk. Speciaal voor deze wagens werd naast de lichte brug van de Vrouwensteeg bij Veenhuizen een zwaardere brug gebouwd. De naam Hessenweg herinnert eraan. Daarvoor hebben die zware wagens daar nooit gereden. Het was immers een omweg.¹⁴

Dat Jan Overeem er in die tijd een horeca-activiteit bij dreef blijkt ook uit de openbare verkoping van 'Een kapitale Boere Hofstede en Herberge genaamd de Roskam (...)' die werd gehouden 'ten huize van Jan Overeem': heel verwarrend 'op de hofstede genaamd De Roskam'. Dit laatste moet een verschrijving van de notaris.¹⁵

Jans jongste dochter Grietje (7-7-1803 – 7-3-1875) is blijkbaar voor haar vader blijven zorgen, want ze trouwde op 18 mei 1849, op 45-jarige leeftijd, met de tot dan eveneens ongehuwde 41-jarige Willem van Dijk uit Woudenberg. Hij werd toen de nieuwe pachter van De Zeven Linden. Grietje werd als Grietemeu bekend om haar pannenkoeken van gezift boekweitmeel. Later volgden andere families dit kinderloze paar op.

Het gebouw De Zeven Linden

Volgens het hierboven aangehaalde verslag van Knoppers, wiens grootmoeder ooit op De Zeven Linden woonde, had de boerderij 'een grote hall en een woonzaal'. Hij vervolgde: 'Dit grote huis met laag afhangend rieten dak stond op een uitgestrekt heem, omringd door statige beuken, die tevens als palen dienden voor de afsluiting. Op dit heem stonden de hooi- en graanberg, de wagenloods, het var-

Afb. 5: 'Oude boerderij op De Vuursche', De Zeven Linden gefotografeerd in mei 1915 (foto J.P.A. Antonietti, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

kenshok en niet te vergeten de schaapskooi.' Aldus de Baarnsche Courant.

De boerderij zou volgens Knoppers gebouwd zijn door jhr. Louis Rutgers van Rozenburg, die overigens pas in 1801 eigenaar werd van De Zeven Linden. Echter, de twee oudst bekende en zeer scherpe foto's uit het eerste kwart van de twintigste eeuw (afb. 4 en 5) tonen een veel ouder gebouw waarvan de voorgevel door de hoge bogen boven de ramen en de deuren sterk de indruk wekt te stammen uit de eerste helft van de zeventiende eeuw, misschien zelfs wel uit het laatste decennium van zes-

tiende eeuw.¹⁶ De boerderijenspecialist van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed bevestigt de zeventiende-eeuwse verschijningsvorm van de 'zeer rijk uitgevoerde voorgevel', maar houdt oudere gebinten ook voor mogelijk, wat helaas niet meer is te achterhalen.¹⁷

Louis Rutgers kan het pand natuurlijk wel een grote opknapbeurt hebben gegeven. Een jongere en niet getoonde slechte foto toont een gebouw dat bepleisterd is en is voorzien van meer ramen. In 1938 schreef de Baarnsche Courant dat over de sloop van de vervallen boerderij spoedig zou worden beslist, nu deze met het hele bijbehorende gebied eromheen eigendom was geworden van Staatsbosbeheer. Als herinnering heeft P.R. Everaarts het tafereel in 1938 vereeuwigd (afb. 1). De sloop heeft misschien nog even gewacht, want het pand stond nog op de topografische kaart van 1943.

De krant besloot met: 'Slopen van deze eeuwenoude hoeve zou jammer zijn, want zij doet het daar in dat bosgedeelte niet onaardig. Wellicht ware er, na restauratie, weer een oud-Hollandse herberg van te maken of een soortgelijke inrichting als de "Olde Deel" te Putten!' Jammer dat het niks is geworden, maar de tijd was er niet naar; er waren andere zorgen.

Bronnen

Algemeen: via indexen van de hierna genoemde archiefdiensten (stand juli 2023), zo nodig verdiept. Archief van de familie Merens te Hoorn, Noord-Hollands Archief (NHA), toegang 137. Archief van de familie van der Muelen, Het Utrechts Archief (HUA), toegang 57. Documentatiearchieven van de Historische Kring Baerne en de Historische Vereniging Oud-Hoorn. West-Fries Archief.

Literatuur

F. Gaasbeek, Baarn – Geschiedenis en architectuur, Zeist 1994.

J. Groeneveld, 'Hoe de aanleg van een straatweg een hessenweg veroorzaakte – Romantische bespiegelingen in duigen', in: Baerne 33 (2009) 4, p. 23-32.

J. Groeneveld, 'De heerlijkheden van De Vuursche (1359-1671)', 3 delen in: Tussen Vecht en Eem 41 (2023), nrs. 1, 2 en 4 (gepland).

Hoorns Biografisch Woordenboek (HBW), oud-hoorn.nl/biografie/.

L.J. Keunen, C.J. Frank & E.H. Boshoven, '... de schoonheid van een veel bezocht en door de mode begunstigd oord...'. RAAP-Rapport 3391, Weesp 2018.

A. Merens, De geschiedenis van een Westfriesse Regentenfamilie, 's-Gravenhage 1957.

Noten

- 1 Dat is de manuscriptkaart 4.VTH-2582 (Nationaal Archief).
- 2 Zie TVE 2023-4 voor de verdeling en van 1625-1629 en de kaart uit 1647.
- 3 HBW: Jan Martsz. Merens.
- 4 Merens (1957), p. 138.

- 5 NHA, 60 en 61; familieverbanden niet duidelijk. Zij trouwde op 20 oktober 1630 als weduwe van Dirck Sweers met de weduwnaar Reijnier Berckhout, met wie ze ook kinderen kreeg.
- 6 HUA 57, inv. 448.
- 7 HUA 34-4, inv. 489, akte 3, verkoop van De Roskam in 1692.
- 8 SGA 5075, inv. 4770A, dd 15-03-1681; Gaasbeek, p. 310-316
- 9 HUA, index op de personen en Groenewoud(/t, dt).
- 10 NHA 137, inv. 59a; HBW voor de drie genoemde generaties Merens.
- 11 higgis.nl: De Vuursche, bosperceel kad. sectie A, nr. 123, tuin nr. 124 (ca. 1930).
- 12 Met dank aan Bomencentrum Nederland, Baarn, augustus 2023.
- 13 Archief *Baarnsche Courant* bij HKB.
- 14 Groeneveld (2009).
- 15 HUA 34-4, 3226, Openbare verkoping van De Roskam op 25-02-1807
- 16 Met dank aan Harry van der Voort, bouwhistoricus.
- 17 E-mail van RCE dd. 3-10-2023, Marinus van Dintel, agrarisch erfgoed specialist.

Juwelier van Doorm

Brinkstraat 14-16 Baarn Tel: 035-5413107

Maurice Lacroix
Bruno Söhnle
Seiko
Pulsar
Breil
Danish Design
Tommy Hilfiger
Zinzi
Rosa di Luca

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

NACHTEGAALLAAN 43 - 3741 WT BAARN

ZANDVOORTWEG 1A
3741 BA BAARN
TELEFOON: 035 541 2063

Welkom bij Eethuys-Cafe "De Generaal"

Eethuys-Cafe "De Generaal" is gesitueerd in het stijlvolle monumentale pand uit 1870 dat in haar oorspronkelijke functie jarenlang dienst heeft gedaan als station Baarn, inclusief wachtkamer voor de Koninklijke familie. Het restaurant grenst aan het populaire wandel- en fietsgebied het Baarnsche Bos en is gemakkelijk bereikbaar met de trein of de auto (parkeren gratis).

Dagelijks geopend

Eethuys-Cafe "De Generaal" is dagelijks geopend vanaf 10:00 uur. De keuken is vanaf 12:00 uur geopend, waarna het ook mogelijk is om uit de zeer gevarieerde menukaart te bestellen.

Groot terras

Het restaurant beschikt over twee ruime zalen en een groot terras. In de zomer is het mogelijk, zolang het weer het toelaat, om buiten te dineren. Reserveren is niet noodzakelijk maar wordt echter wel aangeraden.

Wij staan u gaarne telefonisch te woord voor verdere vragen of reserveringen Eethuys-Cafe "De Generaal", Lt. Generaal van Heutszlaan 5, 3743 JL Baarn - Tel: (035) 5421784.

KEES VAN DEN BRINK, NACHTWAKER EN ZIJN KIOSK DE ORANJEBOOM

Willemijn Booy-de Jongh

Het zal begin jaren tachtig van de vorige eeuw geweest zijn dat ik hoorde, dat de man die boven aan onze laan, de Ferdinand Huycklaan, in dat kleine huisje woont, vroeger nachtwaker was. Ik wist niet wat ik me daarvan moest voorstellen. Als ik langs zijn huis reed en hem voor de ramen zag zitten, zwaaide ik naar hem

Afb. 1. Kees van den Brink

en hij zwaaide terug. Maar daar bleef het bij. Totdat ik een jaar of wat geleden zijn dochter, Joke Hooijer-van den Brink, sprak, die nu op diezelfde plek woont en die mij vertelde dat haar vader, Kees van den Brink, ook de kiosk De Oranjeboom aan het kruispunt Amsterdamsestraatweg -Van Heutszlaan - Hilversumsestraatweg beheerde. Daar had ik al veel meer over gehoord. Ik wilde er nu alles van weten, want hoe deed haar vader dat: 's nachts als nachtwaker en overdag in de kiosk aan de gang? Hij werkte dus dag en nacht! En hoe kwam die kiosk aan de naam De(n) Oranjeboom, die al heel lang bestaat - hoe lang? En wat gebeurde er nog meer op dat kruispunt? Daar vertelde zijn dochter mij toen van alles over.

Kees van den Brink

Cornelis Egbertus (Kees) van den Brink (1913-1987) trouwde in 1936 met Johanna Maria (Jans) Sukel. Zij kregen twee dochters, in 1941 Joke en in 1943 Truus. Zij woonden eerst bij zijn ouders in tot circa 1952, dat was op Lindelaan 16, en vanaf 1939 op de Ferdinand Huycklaan. Dat huis had eerst nummer 4, later werd dat nummer 10. In 1956 liet hij het huis van binnen en van buiten verbouwen.¹

Vader en zoon

Het beroep nachtwaker had Kees van den Brink van zijn vader, Cornelis van den Brink (1880-

Afb. 2 en 3. Het huis op de Ferdinand Huycklaan vóór en na 1956

1965), overgenomen. Samen waren ze dat 55 jaar lang. Zijn vader begon daarmee in 1921. Die werkte daarvoor bij Staatsbosbeheer en daarna was hij boswachter bij paleis Soestdijk onder koningin Emma. Hij werd in dat jaar, in 1921, op zijn veertigste vervroegd gepensioneerd, te jong om met werken te stoppen. Daarom begon hij met een nachtveiligheidsdienst, waarbij hij via folders en advertenties in de krant en referenties van Soestdijk geleidelijk aan een lonende klantenkring opbouwde. Die groeide zo, dat hij in 1928 de hulp van zijn toen vijftienjarige zoon Kees goed kon gebruiken. Die was daardoor toen ongeveer de jongste nachtwaker van ons land. En zij waren de enige nachtwakers in Baarn. In 1942 stopte zijn vader ermee. Kees zelf hield dit beroep vol tot aan 1976, 63 jaar oud.

Het werk als nachtwaker

Kees van den Brink waakte voor vele particulieren en over vele gebouwen, bijvoorbeeld over huize 'Benthuis' van de familie Van Heerdt, over villa 'Hoog Wolde' waarin het kantoor van Philips Phonogram gevestigd

was en over de loods achter wat nu Eethuyscafé 'De Generaal' is. Die loods was toen een opslagplaats van Philips. De fabriek aan de Torenlaan, waar de grammofoonplaten gemaakt werden, had geen beveiliging nodig, want daar werd dag en nacht gewerkt. Van den Brink zal ook langs zijn eigen kiosk aan de Amsterdamsestraatweg gegaan zijn. Op de muur van de gebouwen die hij beveiligde, was een schildje aangebracht, waaraan men kon zien dat daar gewaakt werd.

Afb. 4. Schildje

Van den Brink ging natuurlijk pas op pad als de mensen sliepen, eerst op de fiets, later op een solex en ten slotte ook met de auto omdat hij last kreeg van astma. Hij keek dan of de ramen en deuren wel goed op slot waren en of er geen onraad te bespeuren viel. Hij ging een paar keer langs, steeds volgens een andere route. Het ging hierbij niet alleen om eventuele diefstallen, maar ook kon hij preventief werken bij bijvoorbeeld beginnende brandjes. 'Hij hielp voorkomen wat erger kon worden', zo noemde Van den Brink dat. Daarbij moesten zijn opdrachtgevers hem weer volkomen kunnen vertrouwen, omdat hij de sleutels van al die panden had.

Om de huizen te belichten had hij in het begin een carbidlantaarn bij zich, later werd dat een zaklantaarn.

Afb. 5. Carbidlantaarn (internet)

Afb. 6. De pet van Kees met BNVD (Baarnse NachtVeiligheidsDienst) erop

Van den Brink droeg geen politie-uniform, maar alleen een pet met BNVD (Baarnse NachtVeiligheidsDienst) erop. Hij had wel een revolver bij zich, die in een vette doek gewikkeld zat, waar hij natuurlijk vergunning voor had. Hij heeft deze echter nooit hoeven te gebruiken. Inbrekers zullen ontzag voor hem hebben gehad. Die hadden in die tijd zelf geen wapens bij zich, anders dan nu soms het geval is. Direct achter zijn huis, in het Benthuisbos van baron Van Heerdt, zit deels in de grond een gebouw met een schietbaan. Daar oefende hij wel samen met een paar mensen uit de buurt en met de baron zelf.

Bij onraad ging Kees niet zelf tot actie over. Als het nodig was, werd de politie ingeschakeld. Daarvoor moest hij dan wel op zijn fiets naar het politiebureau rijden, want hij beschikte niet over een mobilfoon of een draagbare telefoon. Trouwens de politie ging toen zelf ook op de fiets.

Eens had een inbreker zich bij villa 'Hoog Wolde' verstopt onder het trapje bij de voordeur en zat daar te wachten totdat de nacht-

Afb. 7. Naamkaartje

waker voorbij was, maar hij was in slaap gevallen...

Tijdens de oorlog deed hij dit werk tot januari 1945 (met een Ausweiss), daarna niet meer, omdat toen alle belangrijke gebouwen door Duitsers waren ingenomen. Hij en zijn vader waren wel eens een keer beschoten door de Duitsers. Alleen één was hij erg bang geweest. Zijn vrouw was wel steeds bang dat hem iets zou overkomen en vond dat werk van hem zelfs verschrikkelijk.

Geen enkele vrije dag

Omdat het een éénmansbedrijf was, kende Van den Brink geen enkele vrije dag, ook niet op de feestdagen, en kon hij ook geen vakantie opnemen.

Zijn naamkaartje vermeldt dat hij onbezoldigd ambtenaar was van de gemeentepolitie. Oftewel hij werd niet door de politie of gemeente betaald, maar door de particulieren en instanties waarvoor hij waakte.

Het was in 1976 dat Van den Brink met deze particuliere nachtveiligheidsdienst, waarin hij 48 jaar actief geweest was, moest stoppen, omdat hij afgekeurd werd. Hij kreeg toen tot zijn 65ste slechts het minimumloon en daarna

Afb. 8. 'Vigilantia'

alleen AOW. Van den Brink droeg deze dienst toen over aan de Veiligheidsdienst Midden-Nederland. Deze was meer gespecialiseerd in grote gebouwen als kantoren en was op een veel modernere wijze opgezet met hulpmiddelen als mobilfoon, centrale meldkamer, enz. Nu pronkt er op het huis op de plek waar ooit de woning van Kees van den Brink stond (want er is daar na hem een ander huis gekomen), een schildje van 'Vigilantia, inbraakpreventie'. Als er nu in Baarn naar een heel gevaarlijke persoon gezocht wordt, kan er zelfs een helikopter ingezet worden om deze te pakken te krijgen. Dat geeft trouwens wel een hoop lawaai.

Het kruispunt De Oranjeboom

De Oranjeboom is de naam voor het kruispunt van de Amsterdamsestraatweg met aan de westkant de Hilversumsestraatweg en aan de oostkant de Luitenant Generaal van Heutszlaan. Maar dit was ook de naam van een kiosk die bij dit kruispunt stond aan de Hilversumsestraatweg, vlak naast het witte huisje dat er nu nog steeds staat. En die kiosk was het eigendom van Kees van den Brink, die hij ook beheerde.

De Amsterdamsestraatweg was destijds, toen de A1 nog niet bestond, dé verbinding van

Afb. 9. Het drukke kruispunt (internet, Geheugen van Baarn)

Amsterdam naar Amersfoort. Naarmate het autoverkeer in de twintigste eeuw toenam, werd dat een steeds drukker weg en ook een heel druk kruispunt. En dat gaf veel bekijks, want dat was nieuw. Daar is al veel over geschreven, zoals op 27/5 2015 door Erik van der Ent in de Baarnsche Courant. Het gaat over die drukte, het bermtoerisme, de talloze ongelukken vaak meerdere keren op een dag, en de twee verkeersagenten, die dat drukke verkeer in goeie banen moesten leiden met een 'omklapbaar' verkeersbord.

Merkwaardig was dat de Van Heutszlaan toen niet recht tegenover de Hilversumsestraatweg lag. Om daar over te steken moest men aan het einde van de Van Heutszlaan eerst een stukje

naar links gaan, totdat men recht tegenover de Hilversumsestraatweg terechtkwam (Afb. 10). Als het heel erg druk was, zoals op mooie zondagen, stonden er daarom die twee verkeersagenten, één tegenover de Van Heutszlaan en één tegenover de Hilversumsestraatweg. Deze laatste had dan het omklapbare verkeersbord en de tweede verkeersagent reageerde op de eerste.

Zondags gingen de Baarners vaak wandelen in het Baarnse Bos en kwamen dan meestal als vanzelf bij De Oranjeboom uit. En juist op zondagen ontstond er dan de zogenaamde 'Meidenmart', waarbij men flaneerde over de brede berm. Waarmee men zich daar toen ook vermaakte, waren de kentekens van de auto's. Men kon daaraan zien uit welke provincie deze kwamen. De kentekens van de auto's uit Zuid-Holland bijvoorbeeld begonnen met H, HZ, of HX, die uit Noord-Holland met G, GZ of GX en die uit Utrecht met een L. En men deed spelletjes, bijvoorbeeld wie het eerst tien rode auto's had gezien.

Het Leger des Heils

Bij het kruispunt De Oranjeboom op de hoek

Afb. 10. Kruispunt bij De Oranjeboom (www.topotijdreis.nl 1953)

Afb. 11. Het witte huisje (internet)

met de Hilversumsestraatweg staat nu nog steeds een wit huisje, dat eigendom was van de koningin. Daar woonde Frans Kotten (1890-

1964) met zijn gezin. Zij zaten bij het Leger des Heils. Vader Frans was er in 1918 met zijn vrouw Stien Kotten-Lüschen komen wonen. Als er een verkeersongeluk was, werd er door haar steeds eerste hulp verleend.

Kotten hield na de Tweede Wereldoorlog als korpssergeant, vlak bij zijn huis op zondagmiddag openluchtkerkdiensten met veel gezang - hij was ook 40 jaar lang leider van de Baarnse Zangbrigade. Zij hielden 's morgens een dienst in hun kerkje in de De Wetstraat en 's middags dus een dienst bij het kruispunt De Oranjeboom, want hun kerkje was niet erg groot en op zo'n manier bereikten ze veel meer mensen. Voor de oorlog werden die diensten trouwens bij 'De Grote Kom' in het Baarnse Bos gehouden.

Afb. 12. Leger des Heils (Baarn en haar Middenstand 1920-1950; Piet Lüschen, p.184)

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders-de Jong, apotheker

UW GENEESMIDDEL ONZE ZORG

Laanstraat 36, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

apotheek.julius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

Eemnesserweg 12 3741 GA Baarn

telefoon 035 5413321

www.debaarnsenotarissen.nl

email : info@debaarnsenotarissen.nl

AL 35 JAAR STERK IN:

- TAPIJT
- LAMINAAT
- GORDIJNEN
- VITRAGE
- RAAMDECORATIE
- MEUBELSTOFFERING
- BEDDEN
- BOXSPRINGS
- DEKBEDDEN EN KUSSENS
- BEDTEXTIEL

VAKKUNDIG,
ERVARING, SERVICE EN
EEN DESKUNDIG
ADVIES

DE WOON- EN SLAAPSPECIALIST VAN BAARN E.O.

jan buis

NIEUWSTRAAT 24-27, 3743 BK BAARN

WONEN: TEL. 035-5412600

SLAPEN: TEL. 035-5413076

PLEZIERIG LEVEN, ZORGELOOS WONEN

Welkom bij Huize Brandsen. Een sfeervol woonzorghuis en zorghotel midden in het gezellige en groene Baarn. Hier geniet u van professionele levensloopbestendige zorg, ruime appartementen en een levendige sfeer. Een zorgindicatie is niet noodzakelijk, geheel zelfstandig wonen is eveneens mogelijk.

Zo wordt verzorgd wonen zorgeloos leven.

DANKZIJ ONS ZORGHOTEL
KUNT U EVEN 'PROEFWONEN'

HUIZE • BRANDSEN
verzorgd wonen

Koningsweg 2, 3743 EV Baarn 035 541 3055 info@huizebrandsen.nl www.huizebrandsen.nl

Afb. 13. Kruispunt Amsterdamsstraatweg en Van Heutszlaan/Oranjeboomschestraatweg met villa Roosterhoeck.

Joke Hooijer, vertelde mij nog, dat één keer per jaar door het Leger een heel grote bijeenkomst georganiseerd werd, de Velddag, een heel eind verder op de Hilversumsestraatweg.

Villa 'Roosterhoeck'

Op de hoek Amsterdamsstraatweg met de Van Heutszlaan stond de villa 'Roosterhoeck'. Nu staat daar een grote serviceflat met dezelfde naam. Over deze villa die voor de oorlog een instelling voor heel jonge 'bleekneusjes' was om aan te sterken, is al eerder geschreven.²

Hoe kwamen dat kruispunt en die kiosk aan hun naam De Oranjeboom?

Op oude plattegronden zie je op de plek van

het witte huisje van Frans Kotten heel vaak de naam Den Oranjeboom staan. Daar staat dan meestal een vierkant vlakje bij, wat toch wijst op een gebouwtje en niet op een boom. De oudste plattegrond waar dat op staat, die ik gevonden heb, is van 1847 (zie linksonder op de kaart, afb. 14).

In het boek Baarn en haar middenstand 1920-1950 van Piet Lüschen (p. 182, 183) citeert Lüschen majoor C.M.C. Clara Kotten, dochter van Frans Kotten, die toen in het witte huisje woonde: In het verleden was in dit huisje een café en een stopplaats van de diligence en later van de paardentram. Naarmate het verkeer drukker werd en de paardentram verdween, werd de kroeg omgebouwd tot dubbel woonhuis. (Dus toen de paardentram er nog was,

Afb. 14. Kaart van 1847 (Het Baarnse Bos, een vorstelijk wandelpark, p. 74)

was het nog een kroeg!) En onder haar foto in dat boek (p. 183) heeft zij het nog over het witte tuinmanshuisje. Haar vader Frans Kotten werkte ook eerst als tuinman bij het paleis, totdat in 1934 koningin Emma stierf.

Afb. 15. Diligence (internet)

Hans Bronkhorst schrijft in Van Baerne tot Baarn (p. 99): Voor de komst van de Oosterspoorweg in 1874 moesten Baarnsers die naar Amsterdam wilden om zes uur 's morgens bij de Oranjeboom zijn. Dan konden ze met de gele omnibus die door paarden getrokken werd, via Eemnes en Laren naar Amsterdam reizen. Die reis duurde ca. 4 uur. G. Hooyer Sr. vermeldt hierover in zijn boek Uit de geschiedenis van Baarn, deel 1 (p. 67), dat de diligence al heel vroeg vertrok vanaf het koffiehuis 'De Oranjeboom'. En Lüschen schrijft nog dat het witte huisje ruim 300 jaar geleden gebouwd is.

Uit dit alles blijkt in elk geval dat dat huisje heel oud is en bij het paleis hoorde, en heel lang een café was met de naam Den Oranjeboom en later een tuinmanshuis werd. Maar waarom dan de naam Oranjeboom? Omdat het bij het paleis hoorde? En waarom 'boom'?

Oranjeboombier

Kreeg dat café, dat er dus al heel lang stond, misschien de (bij)naam Den Oranjeboom, omdat er in dat café Oranjeboombier geschonken werd? De geschiedenis van Oranjeboombier gaat volgens internet terug tot 1670. Men dronk in die tijd heel veel bier, omdat water vaak verontreinigd was en dus niet veilig.

Eerder in de negentiende eeuw heette de Van Heutszlaan volgens het boek Baarn Geschiedenis en Architectuur van Fred Gaasbeek e.a. (p. 300) de Oranjeboomschenstraatweg: aangezien de weg naar de zogenaamde Oranjeboom aan de Amsterdamsche straatweg leidde. (Deze weg was een van de drie grote lanen, die W.G. Deutz tussen 1733 en 1744 liet aanleggen langs

Afb. 16. Bierviltje van Oranjeboom bier (internet)

en buiten zijn landgoed De Eult.) Dat die straat deze naam had, heb ik nog nergens verder gevonden! Hoe komen ze daar aan? Je zou toch mogen aannemen, mocht hier echt ooit een boom geplant zijn met de naam Oranjeboom, dat dan was vanwege de Oranjes die in het paleis verbleven.

Het was stadhouder Willem III, die als eerste Oranje in 1674 naar Baarn kwam. Toen kocht hij het buitenhuis 'Zoestdijk' van vroegere speelkameraad Jacob de Graeff. De stadhouder zal er waarschijnlijk weinig verbleven hebben, want daarna liet hij paleis 'Het Loo' bouwen. Daarna verbleven nog een aantal Oranjes op 'Soestdijk'. In de Franse tijd was dat paleis van de staat. Het was kroonprins Willem II die 'Soestdijk' in ca. 1815 van de Staten-Generaal kreeg als dank voor zijn helden-

daden bij het verslaan van Napoleon. Ook deze Oranje gebruikte het paleis alleen als buitenhuis, terwijl zijn vrouw Anna Paulowna, net als later koningin Emma, er graag verbleef. Het waren koningin Juliana en prins Bernhard die er permanent gingen wonen.

De drie wegen van dat kruispunt

Wanneer ontstond het kruispunt oftewel wanneer ontstonden die twee andere wegen?

De Amsterdamsestraatweg

In Nederland in den goeden ouden tijd (1823), een dagboek van de bekende schrijver en politicus Jacob van Lennep, wordt beschreven hoe hij loopt langs paleis 'Soestdijk'. Maar waarschijnlijk bestond deze weg toch al als een verhard zandpad voor zo'n belangrijke verbinding tussen Amersfoort en Amsterdam. Want de herberg 't Huis Groeneveld die aan het eind van de Amsterdamsestraatweg lag, diende naast tolhuis ook als een halteplaats voor postkoetsen. Het gebouw zelf wordt al gemeld in 1614.

De Hilversumsestraatweg

In het boek Baarn, geschiedenis en architectuur van Fred Gaasbeek e.a. staat (p. 310): Toen in de 18^e eeuw de eerste grote buitenplaatsen verrezen, werd deze oude interlokale weg nog op de kaart van B. De Roy uit 1696 aangeduid als 'Den Heere wegh van Naarden op Amersfoort'.

In het boek Duizend Jaar Baarn (p. 47) staat in het artikel van Jaap Groeneveld een kaart afgedrukt met tijdlagen, zoals hij dat noemt. Daarop kan je aflezen dat de Amsterdamsestraatweg

Afb. 17 De kiosk voor de oorlog

al eind zeventiende eeuw bestond, maar dat de Hilversumsestraatweg en de Van Heutzlaan er al begin zeventiende eeuw waren en als zichtas begin achttiende eeuw. Alle drie wegen worden ongeveer in 1826 bestraat. Op p. 54 van dit boek staat zelfs De Oranjeboom genoemd, waar het over de commissie van de straatweg Baarnsche dijk-Amersfoortsepostweg in 1827 gaat.

Maar of er ooit een 'Oranjeboom' geplant is, daar worden we niet veel wijzer van.

De kiosk De Oranjeboom

De vader van Kees van den Brink was in 1924/5 begonnen in een houten kiosk. Toen kwamen er nog mensen in rijtuigen met een koetsier op de bok langs. Het was een half open gebouwtje en het is niet bekend of dat er

al stond of dat hij dat gebouwd heeft of heeft laten bouwen.

Toen hij nog bij het paleis werkte - tot 1921 - kan hij daar Frans Kotten ontmoet hebben, die ook als tuinman bij het paleis werkte (tot 1934). Misschien heeft Kotten hem de suggestie gedaan om naast zijn huis(je) op de Hilversumsestraatweg deze kiosk neer te zetten. Dat zal ook op grond van de Oranjes geweest zijn. En hij zal daarvoor toch toestemming van koningin Emma gekregen moeten hebben.

De kiosk kwam vrij ongeschonden de oorlog door, terwijl het toch een houten gebouw was en de mensen in de oorlog hout als brandstof erg goed konden gebruiken. Maar Van den Brink en zijn zoon waren tenslotte nachtwa-

Afb. 18. De kiosk in 1954 met Kees van den Brink, zijn vrouw en jongste dochter Truus (eigen collectie)

ker, dus zullen zij hun eigen kiosk ook wel goed in de gaten hebben gehouden. Nadat Kees het gebouwtje van zijn vader overgenomen had, had hij het wel iets vergroot.

De kiosk was de hele week open. En werd niet alleen gerund door Van den Brink, maar vooral ook door zijn vrouw die er, als haar man nog uitsliep, soms al 's morgens om half acht aanwezig was. Maar ook hun dochters hielpen vanaf hun vijftiende jaar mee.

Wat verkochten ze zo al? Koffie, thee, frisdranken, zoals lekkere ranja, flesjes Hero met b.v. cassis, perl (appelsap), ananas, en Joy; dat waren van die bolle flesjes, chocomel, enz. Maar ook rolletjes drop en pepermunt, ansichtkaarten en sigaretten. En op de afbeel-

ding van de kiosk zie je VGM (choco)ijs, en cola staan. Er mocht toen in elk geval geen alcohol geschonken worden. Logisch natuurlijk met al die mensen en dat drukke verkeer.

Ook kwam de politie vaak langs bij de kiosk, vanwege Van den Brink zijn beroep als nachtwaker, om dan enige zaken met hem te bespreken en ook om een kopje koffie te drinken. Maar wie er niet langs kwamen, tenminste niet op zondag, waren de gereformeerden, want die mochten die dag niets gebruiken uit de kiosk.

De kiosk had een wc, de enige in de wijde omgeving, en dan met al die mensen. Om de haverklap was die ook vreselijk smerig en het was onder andere de taak van de dochters om de

Afb. 19. Flesje Joy (internet)

wc dan weer schoon te maken en voor een schone handdoek te zorgen. Je mocht de wc gebruiken zonder een consumptie te nuttigen. Er zat ook geen sleutel op de deur van het hokje.

Aan het einde van de dag werden in de beginperiode de belangrijkste spullen op een karretje geladen, dat achter de fiets mee naar huis ging. Nadat de kiosk goed verzekerd kon worden, gebeurde dat niet meer, maar werd de kiosk onder andere met luiken heel goed afgesloten. En zo lang het goed weer was, was de kiosk tot eind oktober open en daarna dan weer meestal vanaf Pasen.

Einde van de drukte bij 'de Oranjeboom' en van de kiosk

In 1966 was het afgelopen met de drukte bij het kruispunt, doordat in de jaren 1966/1967 de Rijksstraatweg, nu de A1, aangelegd

werd. Toen ging de gemeente het kruispunt ook reorganiseren. De Van Heutzslaan en de Hilversumsestraatweg kwamen daardoor recht tegenover elkaar te liggen en er kwamen stoplichten. En dus was het ook over met de Meidenmarkt en eerder al met het Leger des Heils.

Maar ook was dit het einde van de kiosk De Oranjeboom, want vanwege die reorganisatie moest de kiosk vanaf 15 maart 1966 beslist verdwenen zijn. De familie haalde nog wel de koperen leidingen uit de grond, waarmee men water enz. vanaf het witte huisje getapt had, om die te verkopen.

De kiosk De Oranjeboom heeft dan 40 jaar bestaan, maar het kruispunt heeft die naam gehouden en heet dus tot aan de dag van vandaag nog steeds De Oranjeboom.

Heel veel dank aan Joke Hooijer-van den Brink; de dochter van Kees van den Brink.

Verdere bronnen

Corrie Jansen en Riek Vonk

Archief HKB

Piet Lüschen, Baarn en haar Middenstand 1920-1950, p. 64, 180-184

Duizend jaar Baarn, Fred Lammers: De Oranjefamilie op Soestdijk, p.88-96

Noten

1. zie Baerne, 2022, 4, p. 116-127
2. in het boek van Baerne tot Baarn, p. 174-177 en eerder in Baerne (1989), nr. 4, p. 7-11.

Afbeeldingen

Joke Hooijer-van den Brink leverde ook veel materiaal aan, waar ik dan foto's van maakte; dat zijn alle foto's waar geen bron bijstaat.

AANWINSTEN OUDHEIDKAMER 2023, DERDE KWARTAAL

Oranjeboom, klein vriend'lijk huis
Voor vele, vele mensen
Je was gastvrij, je was spontaan
Vervulde heel wat wensen

'Oranjeboom' het is voorbij
Opdat men niet vergeet
Dank echtpaar van den Brink
Voor 't vele dat u deed

Afb. 20. De oorkonde die vertelt,
op rijm, hoe geliefd
De Oranjeboom was.

Op de foto een selectie van de aanwinsten in juli tot en met september 2023.

Genealogie & Geschiedenis: Familie Hornsveld, deel 2 door Anneke van Dalen en Daan H. Werner (boek); Vincent was onze broer, door Els Knoope (boek); Archeologisch onderzoek van drie zwaar verstoorde heuvels in het bos 't Hoge Erf, door B. Braat en J. v.d. Laan (brochure); Archeologisch onderzoek op de plaats van de voormalige 'Eemsche Molen' ook wel genoemd de molen 'De Baars' (brochure); Het mozaïek van de H. Nicolaaskerk, door pastoor J.A. Kolkman, april 2000 (brochure); Twee textiele kunstwerkjes van Heleen Ferguson, samen ingelijst; Olieverf schilderij Tolhuisje met tolhek, grens Baarn Embranchementsweg; Beeldje voorstellende opa en oma, maker: Nienke Lamme; Spel: De school gaat uit, wie speelt er mee?, verkocht bij Warenhuis 1001; Puzzle Book met afbeeldingen van M.C. Escher; Lege melkfles met opdruk 7 januari 1937 en afbeeldingen van Juliana en Bernhard; Lege fles met opdruk: Na vier bange Oorlogsdagen In een Ongelijke Strijd, Na vijf jaren leed en spanning, Wenschen w'U een beet're tijd; Glas met opdruk Soestdijk en tekst W.S.V. Dudok de Wit Baarn.

Agenda:

9 december 2023 tot en met 17 mei 2024. Woensdag 14:00-16:00 en zaterdag 11:00-13:00: Tentoonstelling. Luisteren, kijken en genieten. Van dorpsomroeper via ziekenomroep naar RTV Baarn. Een blik achter en voor de schermen van onze plaatselijke omroep door de jaren heen. Deze tentoonstelling is tot stand gekomen in samenwerking met Eemland 1 (Oudheidkamer, kelder van de Bibliotheek; Hoofdstraat 1a, Baarn) **De tentoonstelling wordt officieel geopend op 9 december door Ans van Egdome, jarenlang werkzaam bij RTV Baarn.**

5 januari 2024. 16:00-19:00. Nieuwjaarsreceptie. (Herberg van Paulus, Stationsweg 16, Baarn.)

ZEER GESLAAGDE EXCURSIE NAAR MONNICKENDAM OP 11 OKTOBER 2024

Machteld Olthof

(foto's John van Wilpen)

"Ik had niet gedacht dat het zó leuk zou zijn!"
"Ik kijk m'n ogen uit", "Wat een prachtig plaatsje", "Uitstekend verzorgd"...

Zo maar wat reacties tijdens en na de excursie naar Monnickendam van 11 oktober jl., voor het eerst gezamenlijk georganiseerd door de historische verenigingen van Soest en van Baarn. Het weer zat mee, de zon brak zelfs af en toe door, en alles verliep vlekkeloos dankzij de uitstekende organisatie door Hilde van Kuijeren en Martijn da Costa.

We begonnen, na aankomst in Monnickendam, met koffie en huisgemaakte appeltaart in Het

Weeshuis. Hoewel op het pand het jaartal van 1638 staat, is het veel ouder: het is gebouwd in de 15^e eeuw, op een eilandje, als pesthuis. Daarmee is het het oudste huis van Monnickendam. We werden bediend door een enthousiast team van jongeren met een beperking, een bijzonder sympathiek initiatief van de Stichting Philadelphia.

De stadswandeling onder leiding van ervaren stadsgidsen stond vervolgens op het programma. Zij vertelden ons van de geschiedenis van hun stadje. Van de slag op de Zuiderzee in 1573, tegen de Spanjaarden en Spaansgezinden, die

ieder jaar nagespeeld wordt. Hoe de stad rijk werd door de handel in stoffen en alles wat met de visvangst te maken had, behalve dan de visserij zelf. Hoe de Monnickendammers in de oorlog de Duitse bezetter te slim af waren en hoe het de Joodse bevolking is vergaan. We hoorden de klokken in de toren en zagen de ruitertjes gaan: de blauwe (de Geuzen) naar de ene kant, de rode (de Spanjaarden) naar de andere kant, tegen elkaar in zodat ze elkaar nooit te pakken krijgen. Faam, de dame met de trompet op de klokkentoren blaast ieder uur haar trompet om het laatste nieuws over de stad rond te 'bazuinen'.

De lunch vond plaats in De Ouwe Blauwe aan de haven en was uitstekend verzorgd. Het was ook mooi om te zien dat de Soesters en Baarnaars door elkaar zaten en geanimeerd met elkaar in gesprek waren. Na de lunch

bezochten we het museum De Speeltoren. Boeiend om te zien hoe het landschap in duizenden jaren is veranderd. Hoogtepunt, letterlijk en figuurlijk, was het carillon, het oudste van Nederland, dat wordt aangedreven door een grote ronddraaiende ton met metalen pennen die de melodie maken. Er zijn ongeveer 18 melodieën die 'gezet' kunnen worden, dat kost twee ervaren mensen 5 uur! Het hele raderwerk, ruim 400 jaar oud, is volledig zichtbaar daar bovenin de toren.

Na nog zo'n drie kwartier vrij wandelen door Monnickendam vertrokken we weer naar huis. De dag was zo geslaagd dat de HVS en de HKB meteen de datum hebben vastgelegd voor volgend jaar: woensdag 8 oktober, bestemming nog onbekend.

Dank aan de organisatoren en aan de deelnemers, het was een prachtige dag!

COLOFON

Baerne is een kwartaaluitgave van de Historische Kring Baerne. Oplage: 850 ex. Vormgeving en druk: De Bunschoter, Bunschoten.

Redactie

Mariette van Oosterwijk Bruyn
E redactie@historischekringbaerne.nl

Historische Kring Baerne

(Opgericht in 1974)
Postadres: Postbus 326,
3740AH Baarn
E info@historischekringbaerne.nl
I www.historischekringbaerne.nl

Bezoekadres:

Oudheidkamer, Hoofdstraat 1A,
3741AC Baarn.
T (035) 54 303 77.
E oudheidkamer@
historischekringbaerne.nl

Openingstijden:

wo 14:00-16:00 uur, za 11:00-13:00
uur en op afspraak. Ingang via
Bibliotheek, souterrain
(lift aanwezig).

Ledenadministratie:

Dhr M. de Zwart
E ledenadministratie@
historischekringbaerne.nl

Lidmaatschap:

Vanaf 2024 en per adres € 21,00.
Rekeningnummer NL18 INGB
0004 1921 33 ten name van de
Historische Kring Baerne te Baarn.
Leden ontvangen gratis het kwartaalblad Baerne en hebben gratis toegang tot de lezingen. (Buiten Baarn wordt een bijdrage van €15,00 voor de verzendkosten gevraagd, te voldoen tegelijk met de jaarlijkse contributie.)

Verkoopadressen Baerne:

Oudheidkamer, Hoofdstraat 1A,
Baarn (tijdens openingsuren);
Bruna, Laanstraat 22, Baarn.
Verkoopprijs: €4,00.

Dagelijks bestuur:

Mw. P. Spigt (voorzitter)
M 06 5332 1504

Mw. M. Olthof (secretaris)
T (035) 54 306 65

Dhr. J.M.M. Boers (penningmeester)
M 06 8362 2391

Algemeen bestuur:

Mw. A. van Egdom
(werkgroep Communicatie)
M 06 2535 3423

Dhr. T.J. Hofstra
(werkgroep Oude begraafplaats)
T (035) 53 115 15

Mw. E.M.M.A. Kuizinga-Claassens
(werkgroep Oudheidkamer)
T (035) 54 203 72

Dhr. J.W.A.A. van der Laan
(werkgroep Archeologie;
werkgroep genealogie)
T (035) 54 116 56

Mw. M.E.H. van Oosterwijk Bruyn
(redactie Baerne)
M 06 2126 4043

Erelid

Mw. P.H. Kuijt-Smit

De Historische Kring Baerne is aangemerkt als culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Giften aan een culturele ANBI kunt u voor 125% aftrekken

van de inkomsten- of vennootschapsbelasting. Een erkende ANBI betaalt geen successierechten of schenkingsrechten, uw schenkingen of legaten komen dus volledig ten goede aan de instelling.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie heeft er naar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de redactie wenden.

Inruilactie

Korting €1.-
bij inleveren
lege
cartridge*

Alles om te printen vind je bij Bruna

Bruna heeft een ruim assortiment huiskamer en merk cartridges.

*Lever uw oude cartridge in en krijg €1.- korting op een nieuwe.

Bruna
Laanstraat 32
3743 BG Baarn
www.bruna.nl

blij met **bruna**

RUG

**& GEZONDHEIDS
CENTRUM BAARN**

Plataanlaan 5
3741 WE Baarn
035 - 54 11 346
www.rugeba.nl

- ✓ Rugcentrum
- ✓ Fysiotherapie
- ✓ Podotherapie
- ✓ Haptotherapie
- ✓ Mindfulness
- ✓ Shockwave therapie
- ✓ Chiropractie
- ✓ Schouderkliniek
- ✓ Mensendieck Cesar
- ✓ Voeding- en Leefstijlcoach
- ✓ Sportmassage
- ✓ Pilates en Training

Specialisten in bewegen

Ruime openingstijden,
contracten met alle verzekeraars,
verwijzing niet noodzakelijk